

1961

Ikaskuntza

RIKARDO ARREGI

U.N.E.S.C.O.'k illero argitaratzen duan "El Correo" izeneko aldizkarian azaldutako artikuluko batek pentsatzen jarri nau (1). Ara emen pentsamentu ori paperean itz biuruta.

Ikaskuntza da gaia. Ikaskuntzaren nagusitasuna ukatzen ez da errexia. Edo bakoitzak bere burua, edo ta besteen laguntzarekin, ikaskuntzaren bitartez osatzen gera gizonok. Entendimentuarengan daukagu gure indarra, ta ikastea gure entendimentua aberaztea, jaztea da. Ezetz? Eskolataren esan ez de-

zagun aztu: "intellectus est quaedammodo omnia", au da, "entendimentua nolabait dana da". Eta ori jakitearen mallan bakarrik ez, egitearen mallan ere bai, egitearen sustraiarengan bezela befiepein.

Gaurko ikaskuntzak kezka baiditu, Jainkoari eskerrak. Izan ere gizonaren izaera ez da geldik egotea. Gizona bizitza da ta kezka zerbait ba-dala zerbait bizi dala adierazten dutela deritzait. Eta ikaskuntzak kezka edukitzea poz ematen dit. Gaurko gizartean batez ere, aberastasuna, indarra, aurre-

rapena jakiteak dakarzki. Erri batean zenbat eta ugariagoak izan ikasitakoak eta zenbat eta jakintsuagoak izan, erri ori orduan eta aberatzago ta indartsuago izango da, teknika gaietan befiepein. Ez bai ditugu gaurko gizonak Verulam'go Bacon'ek XVII'garren gizaldian esandako itzak alperrik jaso: "Jakitea al izatea, indar izatea da".

Orafi arte ikaskuntza gauzak ikastea izan da. Ikastun zan umeak edo gizonak, gizarteak osatu ta aukeratutako gauzak buruan sartu ta orrelaxe, oso-osoan egi balirake bezela edukitzen ikasten zuan. Andik aurrera ikasten zuana, ikastean buruan sartuta zeuzkanen gafiñean jarri bear zituan. Ikaskuntza itxia zan esate baterako. Ez dut esan nai, gauza geiago ikasterik etzeukanik, baiña beifi gazte denboran edo ikasi denboran ikasitakoak gorputz bat bezela zirala, eta andik aurrera ikasitako guztiak gorputz orri sofiekoak jartzea bezela zala. Geyago gafiñera, beifi zerbait ikasi ezkerero geroago beste zerbait ikasteko pixu bat zan. Adibidez, geren artean ikusitakotik uste deguna: gure aitonak eta askotan gure gurasoak azaltzen diran idea ta gauza berrieri atzera egiten die. Aiek lurra lantzen era batera ikasi bazuten, beste era berri bat etzuten nai. Eta ori gai guztietan. Esate baterako, orafi arte —eta orafi ere toki askotan— ikaskuntza **absolutugia** zan. Eta ez uste nekazarien

adibidea jarri detalako, esandakoa gutxina zekitenei dagokiela.

Ez, jakitunei, ikasiei ere bai. Ikasitako gizon batek, idea berriak, arkitze berriak, lenago buruan sartuta zeuzkanen aurka ez baldin bazijoazten bereganatzen zituan; bestela izan zitezkien zorakeri aundienak bezela urruntzen zituan. Gauzak bakoitzaren aldetik ikasten ziran. Esate baterako gramatika ikasten asitakoan, alfabetua zegoan sarreran. Ba, alfabeto ori ikasten zuenak idazteko alfabetu ori bakarrik zala usten zuan; eta gafiñera alfabetu ori bakarrik zala usten zuan; eta gafiñera alfabetu ori txikitatik orela ikasiak beste bat ikastea zaildu egiten zuan, edibidez latifiñaren alfabetua ikasi ta gero grieguarena ikasi bear baldin bazan eragozpen bat zan lenago latifiñena ikasi izana. Izkuntzekin ere berdifit antzera gertatzen zan eta gerta oi da askotan. Izkuntza baten gramatika ikasterakoan, ikasten asten danari erakusten zaionez bakoitzaren izkuntza dala onena, itzegiteko erarik egokiena deritzaio. Eta ikaskuntza era ortan bakoitzaren —erri, erlijio, jakin-eskola tab.— gauzak onenak, nagusienak eta besdeen neurri bezela ikasten dira, eta orrela ikasitakoak geroago ortan sifisturik egoten dira; ta gafiñera, esan dugun bezela, ikasi olei arrotz edo aurka datozten ikasi ta arkitze berriak ukaturik. Itz batean esanda bakoitzak (bakoitz ori, erri bat, sen-

di bat edo beste edozein bakoitz izan ditek) berari dagokion ikaskizuna **absolutu** egiten du. Ori egitea gizonari barrundik datorkio nunbait. Griegoak eta latinoak, bere izkuntza etzanari edo beren errietakoa etzanari "barbarus" deitzen zioten. Euskaldunok (euskoelea-degunok) gure izkuntza ez daniari **erdera** (erdi-era, au da, osoa ez dan izkuntza, motela dan izkuntza) esaten diogu, eta gure izkuntza itzegiten ez dutenei erdelidunak (erdi-ele-dutenak).

Gauza bat artu bear degu go-goan gaifera. Oraifn arte (oraifn au luzea, azkeneko gizalderaiño ale-gia) teknika gaiak, fisiak matematikak etzuten ikaskuntzan beste gaiak zeukaten garrantzia. Oraindikan beste gaiak ziran nagusi, teknika ta atzeko gaiak baiño aurreratuago zeudelako. Teknika gaiak batez ere, gaur dauden eran, lenago pentsatzen jardun geran gauzetan sartuko baginuzke dana aldrebestuko luteke. Izan ere teknika gaiak, bere presarekin, gogo gaiel aurreratzen asi diranean, lengo ikaskuntzaren oiñarriak lertu dira. Onek ere beste zerbait adierazten digu, gaurko egiteari dagozkien gaiak **berez** erlatibugak dirala beste gaiak baiño, eta beste gai auek **berez** absolutu egiteko arrazoi edo sustrai geyago dutela. Era guztietara ez degu gauza bat aztu bear. Lenago ikaskuntza **absolutugia** dala esan degu, eta ikasitako gauz

olek berriak ikasi ta arkitzeko eragozpenak baldin baziran ere, gauza berriak arkitu ta ikasi orrela ikasitakoak egin dituzte. Arkitze aundiak egin dituztenak ez dira geyenean ez-jakifnak izan. Izan ere gizonaren tendentzia baldin bada absolutura jotzera, baita ere beregan dauka aurrera joan naia.

Ba-dakit ba-dirala gaiak, egiak, erakutsiak **berez** mugi-ezifnekoak, absolutuak diranak. Eleizak sifistu, agindu ta erakusten duanari begiratu bat ematea naiko degu au garbi ikusteko (2). Izan ere mugi-ezifneko egirik, absolutu dan egirik izango ez balitz jakintza ikaskuntza guztia goitik bera letorke. Orduan onena ez ikastea izango litzake. Baiña egi oietaz gaifera, beste gauzak geyegi absolututzea gizonari egiarentzat begiak itxi erazitzea da. Zergatik? Ara: gauza ori egi ote dan zigur-zigur egotea ez da errexa (egia zigur-zigur baldin bada ez dago zer esanik) eta absolutu egiten baldin badegu malla ortan beste gauza bat egia izan ditekunik ukatu egiten degu.

Ni gaztea naiz, ez det esperientzi aundirik, baiña nere bizitzan izan detan ikaskuntzari ta nere alboan ikusitakoari begiratuaz esan detan guztientzat arrazoi pilla ederra arkitzen dut. Esate baterako, nik Lutero zearo gizon gaiztoa izandu zala ikasi dut (ta gaifera ori demostratu naian edo pralle

izanda monja batekin ezkondu zala jarri izandu didate begien aurrean), protestanteak egin zituzten gauza guztiak txarrak zirala, baita ere katolikoak aiekin izan zituzten gutetan ondo, garbi ta kristau zintzo bezela jokatu zutela tab. Edozein erara ere benetako Eleizatik aparte dauden anaiegatik gaurko egunean lenago bezela gauza askotan befiepein, beste era batera pentsatzen dala ezin diteke ukatu. Griegoaren alfabetoa ikasi izandu bear nuanean, guk idazten degun eran etzutela idazten ikusi nuanean oso-osorik arrituta gelditu nintzan. Izan ere ifiorik ez bait ziran erakutsi nere izkuntza pentsamentuak adierazteko moduen artean izkera bat zala, ta gure alfabetua idazkera bat bakarrik zala. Nik Jakinduria (philosophia) ikasi detanean, egia esateko Jainkoari eskerrak, erlatibutasun aundiarekin erakutsi didate; baifia apaiz batzuei aditu izan diet ikasten zituzten tesisen "adversarij" nola ibiltzen zituzten.

Ikaskuntza, gizarteak osatu ta aukeratutako gauzak buruan sartu ta orrelaxe oso-osoa egi balirake bezela edukitzen ikastea ez baldin bada nagusien, zer da nagusien? Ara gaurko erakusleak esaten dutena: gizona gauza berriak bereganatzeko kapaz egitea. Nola irixi dira erakusle oiek orreraifio?

Uste dut lenago pentsatzen jardun naizela ta esan dutela: tekni-

kak aurrerapenak egiten asi danean. Lenago, gogo gaiak nagusi ziranean, gizon baten bizitzaren barruan gauza gutxi aldatzen ziran jakite barruan, baifian oraifi ez da orrela. Gero ta geroago teknika gaieta eta beste batzuetan geyago aldatzen dira. Orregatik, gizonak lenen-lenen entendimena gauza guztientzat irikia eduki bear duala ikasi du. Ta gero ikasi, baifia gauza bakoitza bere neurrian. Ta orixe da zailla. Lengo ikaskuntzak absolutuarengana jotzen zuan eran oraingoak erlatibutasunera jotzen du. Benetako jakinduria batasunean dago (ez dezagun aztu philosophia, sintesis bat dala). Orregatik ikaskuntzan alde batetik absolutu ta mugi ezifiek egiak ikasi ta sartu bear lirake buruan —oiek bakarrik ordea— eta gero burua gauza guztientzat zabaldu.

Bukatzer a noa. Bear bada neroni ere nere pentsamentuan absolutugia izandu naiz; izan ere gizonok maizegi erortzen gera pekatu ortan eta orregatik nolana, nunnai azaltzen zaigu.

Asieran esan detan bezela au meditazio bat bezela izan da, ta ez oso txukuna gaifera. Orregatik nasi-masi baten antzera edukiko du. Urrungoarako formaltzeko asmoa artzen dut. Ba-liteke nere pentsamentuan oker ibilli izatea, orregatik ifiorik nere oker ibiltze

(19° gn. or. jarraitzen du).